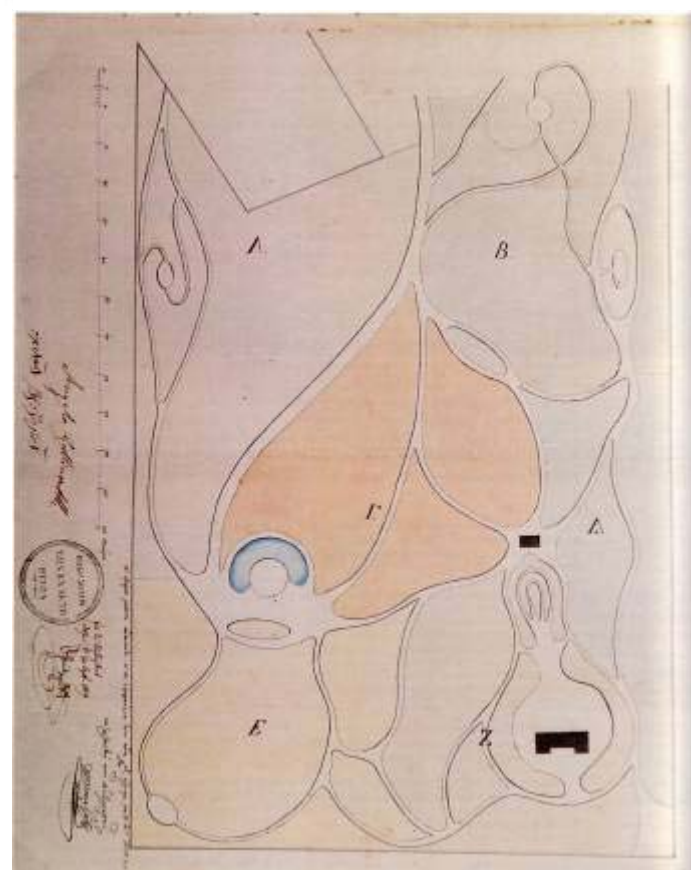

Χάρτης 1: Τοπογραφικό Σχέδιο της Αρχαίας Αθήνας με τη σύγχρονη ρυμοτομία της πόλης.

Σχέδιο 1: Η πρώτη χάραξη του Κήπου από τον Hoch, το 1839

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το Μάρτιο του 1836, ο Βαυαρός αρχιτέκτονας των βασιλικών ανακτόρων, Friedrich von Gaertner, επέλεξε ως καταλληλότερο χώρο για την ανέγερση των ανακτόρων του βασιλιά του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, Όθωνα, το λόφο της Αναλαμπής ή Μπουμπουνίστρας, τη σημερινή πλατεία Συντάγματος. Η περιοχή του «Εξέχωρου», όπως αλλιώς ονομαζόταν, αποτελούσε την ιδανικότερη επιλογή, τοπογραφικά, κλιματικά και κοινωνικά. Βρισκόταν στο «διάσελο Λυκαβηττού – Ακρόπολης, όπου τα ρεύματα από τον Υμηττό καθάριζαν την περιοχή, το κοντινότερο ποτάμι, ο Ιλισσός δεν είχε την στασιμότητα του Κηφισσού και από την άλλη μεριά ήταν στη συνέχεια των αρχοντικών της βορειοανατολικής Πλάκας, βυζαντινών και αρβανίτικων μεγάλων οικογενειών»¹

Για τα ανάκτορα και τον περιβάλλοντα χώρο οριοθέτησε έκταση 500 περίπου στρεμμάτων.

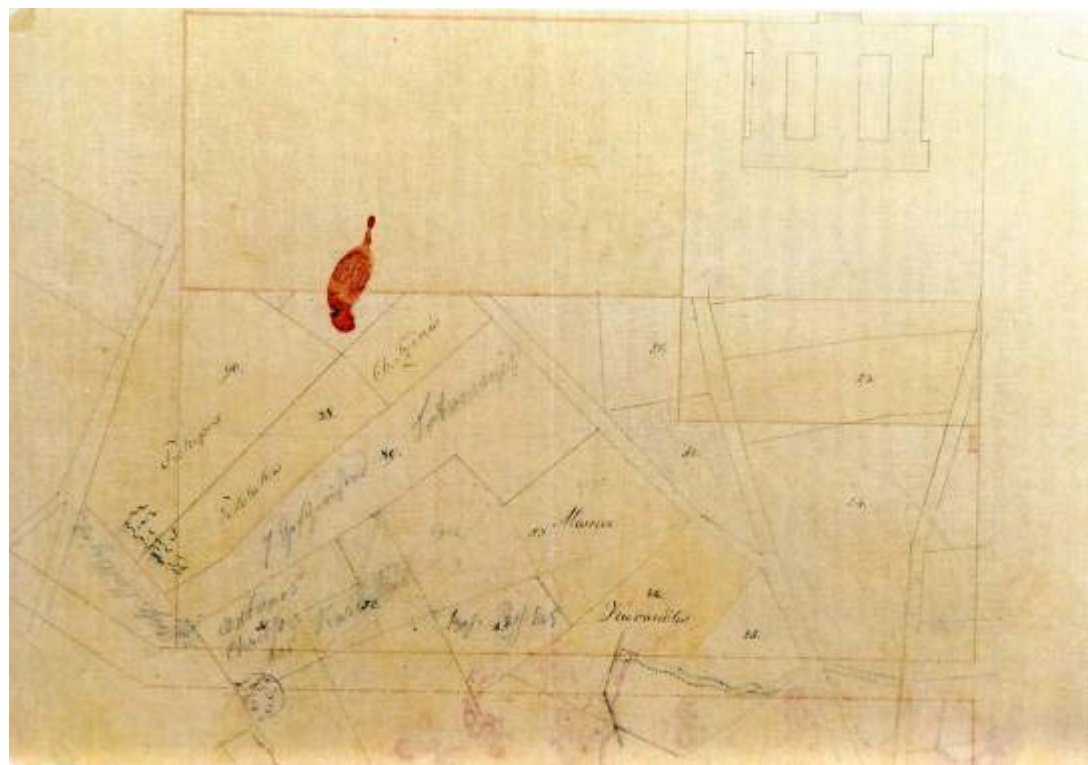
Αρχικά, πρότεινε τη δημιουργία ενός ημικυκλικού πάρκου διαμέτρου 500μ. και συνολικής επιφάνειας περίπου 13ha, στα βορειοανατολικά του παλατιού, ενώ δύο μικρότερα περιβόλια, ορθογωνικού σχήματος, διαστάσεων 200x80μ. έκαστο, θα το πλαισίωναν προς τα δυτικά. Καθώς, η προτεινόμενη διαμόρφωση απέκλειε το δρόμο Αθήνας-Αμαρουσίου-Κηφισιάς, που λειτουργούσε από την αρχαιότητα, «ο διευθύνων τα έργα της οικοδομής, μηχανικός Hoch, το 1839 έκαμε νέο σχέδιο διάταξης του χώρου των κήπων περιορίζοντάς τους κατ' αρχήν στην επέκταση της μεσημβρινής πλευράς του μεγάρου»².

Το Φεβρουάριο του 1839, ολοκληρώθηκε η διαδικασία των αποζημιώσεων για την απαλλοτρίωση των κτημάτων, που απαιτούσε το σχέδιο το Κήπου. Έξι μήνες αργότερα, το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, ξεκίνησαν οι εργασίες εκσκαφής και κατασκευής των θεμελίων του περιφράγματος του Κήπου. Κατά την ανασκαφή των χωμάτων αποκαλύφθηκαν διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, τμήματα αγάλματος, κίονες ναού, επιγραφές κ.α..

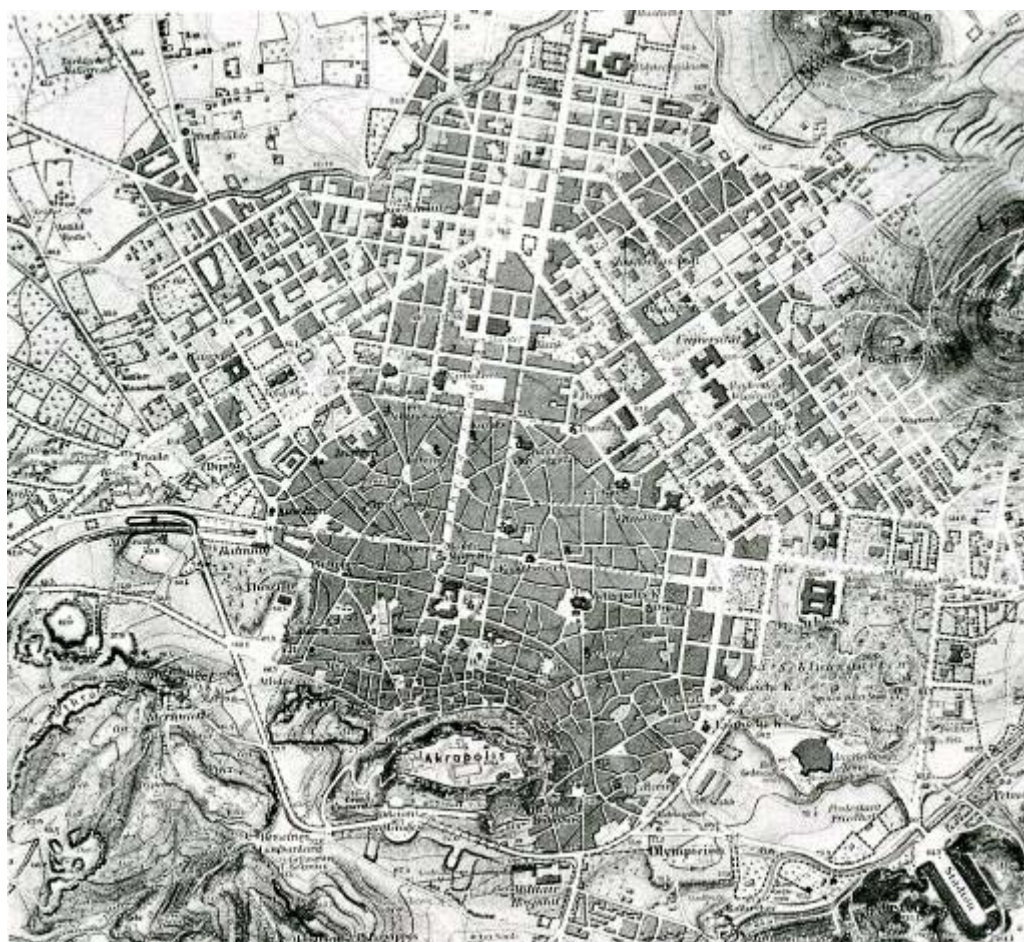
Υπεύθυνος των φυτευτικών εργασιών ορίστηκε ο Βαυαρός γεωπόνος Smarat, απεσταλμένος του πατέρα του Όθωνα, Λουδοβίκου, έπειτα από παράκληση της Αμαλίας. Αρχικά, φυτεύτηκε το νότιο τμήμα που κάλυπτε έκταση 30 περίπου στρεμμάτων, με 15.000 καλλωπιστικά φυτά, που μεταφέρθηκαν το 1839 από τη Γένοβα και μικρό αριθμό αυτοφυών ειδών, που μεταφέρθηκαν από το Σούνιο και την Εύβοια, υπό την εποπτεία του βοηθού του Smarat, Friedrich Schmidt. Τα επόμενα δύο χρόνια, πραγματοποιήθηκαν εργασίες κατασκευής περιφραγμάτων, δεξαμενών, καναλιών κ.α., το Νοέμβριο του 1841, μεταφέρθηκαν για φύτευση 4.000 αγριόδεντρα από την Εύβοια, υπό την επιστοασία του Βασιλικού Επιθεωρητή των δασών Σ. Σμιδονείδερ.

¹ Σαρηγιάννης Γ., Αθήνα 1830-2000, Εξέλιξη-Πολοδομία-Μεταφορές, Αθήνα 2000, σελ.65.

² Δεμενέγη-Βιριράκη Α., Παλαιά Ανάκτορα Αθηνών 1936-1986, ΤΕΕ, 1994, σελ.226.

Σχέδιο 2: Σχέδιο του 1852 για επέκταση του Κήπου.

Χάρτης 2: Χάρτης της πόλεως των Αθηνών, που συντάχθηκε το 1875 από τον Kaupert.

Παρά τις συνεχιζόμενες φυτεύσεις και εργασίες του Κήπου, οι ιδιοκτήτες των απαλλοτριωμένων κτημάτων δεν είχαν, ακόμα, αποζημιωθεί.

Τα έτη 1846-7 αποφασίστηκε από επιτροπή αρχιτεκτόνων-πολεοδόμων η επέκταση του Κήπου, ώστε να περικλείεται από τις λεωφόρους Βασ. Όλγας - Βασ. Αμαλίας - Βασ. Σοφίας και Ηρώδου Αττικού. Η επιστασία των εργασιών ανατέθηκε στον Γάλλο κηποτέχνη Francois Louis Baraut. Ο Baraut ασχολήθηκε τόσο με τη διαμόρφωση του κηποτεχνικού ρυθμού, όσο και με την επιλογή και σωστή τοποθέτηση κατάλληλων φυτών.

Τον Απρίλιο του 1846 εγκρίθηκε χρηματικό ποσό από το Ανακτορικό ταμείο «*δια την μεταφοράν και μεταφύτευσιν 3 φοινίκων εκ της νήσου Ίου και ετέρου εκ του Κήπου του κ. Καλλιγά*»³. Κατά τη δεντροφύτευση, που πραγματοποιήθηκε στο βορειοανατολικό τμήμα αποκαλύφθηκε «*...φηφιδωτόν λαμπρότατον και ικανού μεγέθους...*» με παραστάσεις πτηνών, άνθων, φύλλων κισσού κ.α., που διακοσμούσε το δάπεδο ρωμαϊκού λουτρού. Πάνω από το μωσαϊκό δημιουργήθηκε περίπτερο, το σαλόνι του Κήπου, στο οποίο οργανώνονταν τα προγεύματα των βασιλέων και των συνδαιτυμόνων τους.

Έπειτα από επιθυμία της βασίλισσας, μεταφέρθηκαν το 1847 από τη Βηρυτό «*φυτά από αυτά τα μέρη*»⁴. Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους φυτεύτηκε και η δεντροστοιχία των 19 φοινίκων (ουασιγκτώνιες) απέναντι από την είσοδο της λεωφόρου Αμαλίας.

Στις 21 Ιουνίου 1851, το Βασιλικό Ελληνικό Αυλαρχείο, απαγόρευσε την είσοδο του κοινού στον Κήπο, για λόγους ασφαλείας, εξαιρώντας τους αξιωματικούς, τους ανώτερους ανακτορικούς υπαλλήλους και όσους είχαν εφοδιαστεί με, εγκεκριμένα από το Αυλαρχείο, άδεια εισόδου. Οι έντονες αντιδράσεις, που δημιουργήθηκαν, τροποποίησαν την αρχική απόφαση επιτρέποντας την είσοδο «*εις τους καλώς ενδεδυμένους*»⁵.

Η επιστροφή του Baraut στην Κωνσταντινούπολη το 1854, όρισε τον Friedrich Schmidt, υπεύθυνο του ανακτορικού Κήπου. Ο τελευταίος καταγόταν από το Dessau της Πρωσίας και ήταν απόφοιτος της Γεωπονικής Σχολής του Potsdam. Τις κηποτεχνικές του γνώσεις τις είχε αποκτήσει την περίοδο, που εργαζόταν δίπλα στον Smarat, κατά τη δημιουργία του Κήπου.

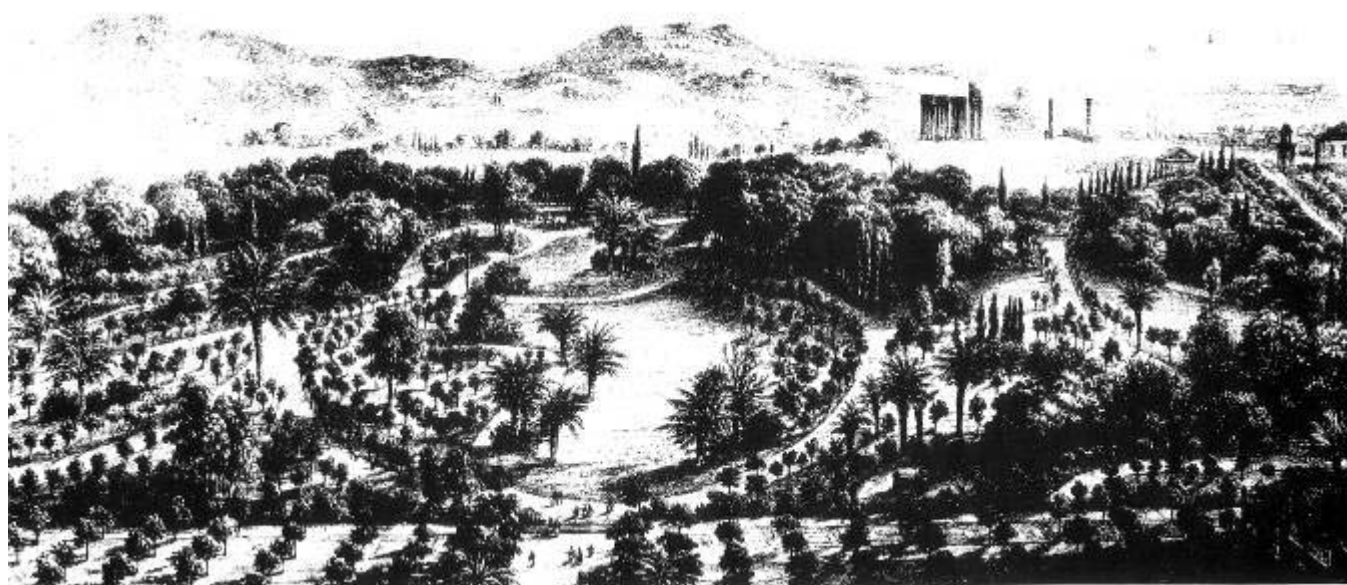
Η θητεία του διήρκεσε 30 χρόνια (1854-1884) με επιτυχία. Τα χρόνια αυτά πραγματοποίησε πολλά ταξίδια στο εξωτερικό για να επιλέξει φυτά κατάλληλα για το αττικό τοπίο και κλίμα, συμπληρώνοντας τη φύτευση μέχρι τα σημερινά όρια.

Το 1868 εγκαταστάθηκε στη ΒΑ γωνία του Κήπου, η Προεδρική Φρουρά (τότε Βασιλική), σε οικόπεδο έκτασης 4,5 στρεμμάτων, όπου παραμένει έως σήμερα.

³ Δεμενέγη-Βιριράκη Α., Παλαιά Ανάκτορα Αθηνών 1936-1986, ΤΕΕ, 1994, σελ.230. ή ΓΑΚ Φ228. 6 Απριλίου 1846.

⁴ ό.π., σελ.230. ή ΓΑΚ Φ328. 24 Ιανουαρίου 1847.

⁵ ό.π., σελ.233. ή ΓΑΚ Φ229. 6 Ιουλίου 1851.

Φωτ. 2: Ο Κήπος το 1860.

Περί το 1900, ο Κήπος είχε φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο, τόσο αισθητικά όσο και λειτουργικά. Το 1926 τμήμα του Κήπου καταστράφηκε, προκειμένου να διαπλατυνθεί και ευθυγραμμιστεί η λεωφ. Αμαλίας. Τα χρόνια, που ακολούθησαν, χαρακτηρίστηκαν σαν «εποχή διασώσεως, σταθεροποίησης, βελτίωσης, αλλά και βασικής αλλαγής της μορφής και λειτουργίας του, από μεγάλο ιδιωτικό Κήπο σε δημόσιο πάρκο»⁶. Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και της γερμανικής κατοχής, βίωσε μεγάλη καταστροφή τόσο στα φυτά, όσο και στη ζωολογική συλλογή, η οποία αποδεκατίστηκε, ενώ αχρηστεύτηκε ολοσχερώς το παλιό υδραγωγείο του Ιλισσού, που παρείχε νερό 600κ.μ.. Ο Κήπος επανήλθε στην προπολεμική του κατάσταση γύρω στο 1956. Τα επόμενα χρόνια εκτελέστηκε μια σειρά κηποτεχνικών έργων, για τη βελτίωση της μορφής και της λειτουργικότητάς του, ενώ παράλληλα εμπλουτίστηκε το φυτολογικό του υλικό και εκσυγχρονίστηκε ο τεχνικός του εξοπλισμός.

Από το 1984 λειτουργεί στο παλαιό κυνηγετικό περίπτερο του Όθωνα, η Παιδική Βιβλιοθήκη, που αριθμεί 6000 βιβλία για παιδιά και διαθέτει αναγνωστήρια, αίθουσα παραμυθιού και μουσικής ακρόασης.

Ο ΚΗΠΟΣ τον 20^ο αι.

Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας του Κήπου

Το 1923, εν όψει της ανακήρυξης της δημοκρατίας, ο Κήπος χαρακτηρίστηκε κρατικός – δημόσιος, με ελεύθερη είσοδο από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου.

Με Νομοθετικό Διάταγμα το 1927 ονομάστηκε «**Εθνικός Κήπος**» (...περιλαμβάνεται και όλη η περιοχή του τέως Ανακτορικού, μετονομαζόμενου εις Εθνικόν Κήπον⁷...).

«Η ανωτέρα διεύθυνσις, η διαχείρισις, η συντήρησις, η επέκτασις και ο καθορισμός του τρόπου εκμεταλλεύσεως των δημοσίων κήπων Αθηνών και Περιχώρων»⁸ ανατέθηκε στην Επιτροπή Δημοσίων Κήπων και Δενδροστοιχιών Αθηνών και Περιχώρων, Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με έδρα την Αθήνα, που υπαγόταν και ελεγχόταν από το Υπουργείο Γεωργίας.

Το 1997, το Υπουργείο Γεωργίας τον παρέδωσε στην Νομαρχία Αττικής.

Τον Ιούνιο του 2003, ο τότε πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, ανακοίνωσε ότι η ιδιοκτησία και η διαχείριση του Κήπου θα περνούσαν στο Δήμο Αθηναίων. Η δήλωση αυτή χαρακτηρίστηκε από τη Δήμαρχο Αθηναίων, Ν. Μπακογιάννη, «ιστορική στιγμή για την Αθήνα», δεδομένων των προβλημάτων που παρουσίαζε ο Κήπος, λόγω οικονομικής δυσχέρειας.

Με το νόμο 3274 αρ. 25, που ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2004, ο Εθνικός Κήπος παραχωρήθηκε, οριστικά πλέον, από την Επιτροπή Δημοσίων Κήπων και Δεντροστοιχιών στην αρμοδιότητα του Δήμου Αθηναίων, για τα επόμενα 90 χρόνια. Ο τελευταίος προχώρησε στη σύσταση ενός νέου δημοτικού νομικού προσώπου με την επωνυμία «Δήμος Αθηναίων – Εθνικός Κήπος», που αποτελεί ΝΠΔΔ με 11μελές Δ.Σ.. «Ο Δήμος Αθηναίων υποχρεούται, με ευθύνη του, να συντηρεί και να βελτιώνει τη βλάστηση, να διοικεί και να διαχειρίζεται, εκμεταλλεύεται και φυλάσσει και γενικά να προστατεύει τον παραχωρούμενο Εθνικό Κήπο, ο οποίος θα διατηρεί στο ακέραιο το δασικό του χαρακτήρα και προορισμό και θα εξακολουθεί να διέπεται από τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας.»⁹

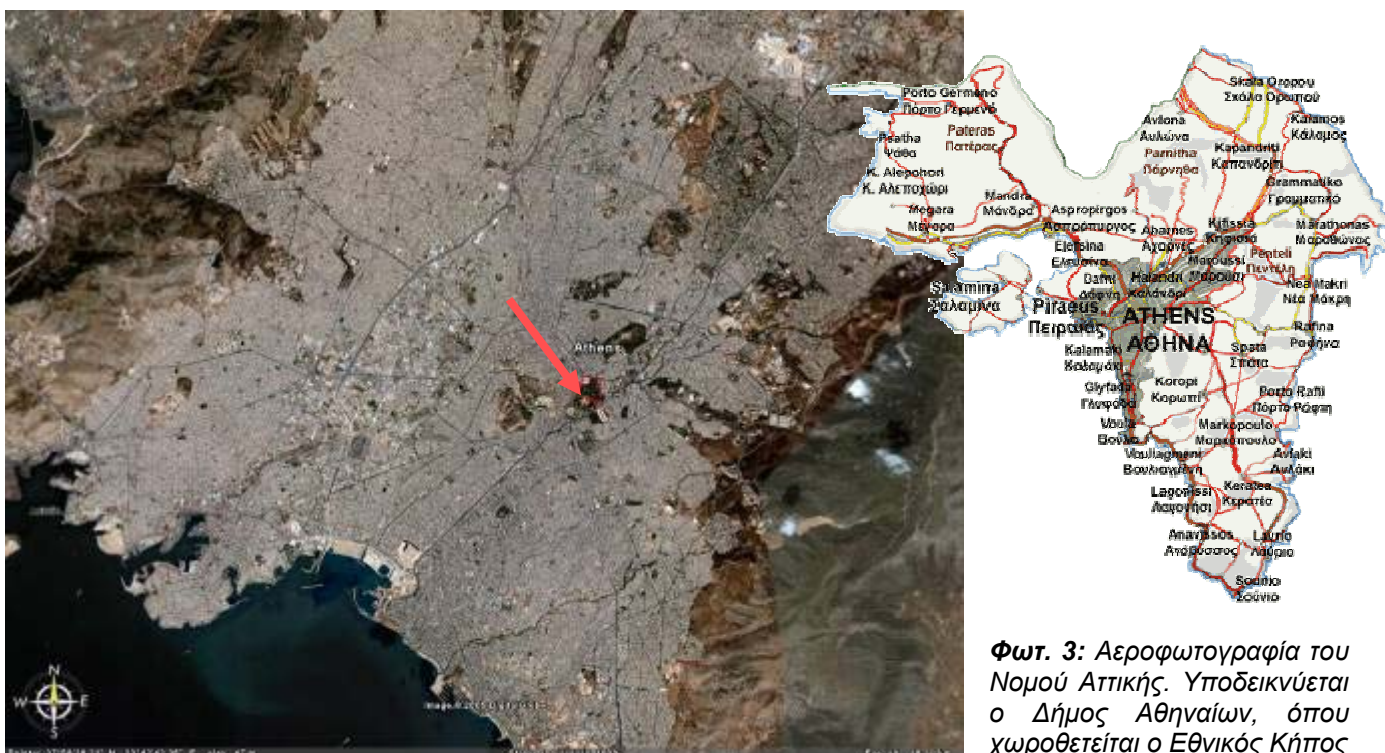
⁷ ΦΕΚ 100/Α', 18 Μαΐου 1927, άρθρο 1, §1, σελ. 739.

⁸ ΦΕΚ 100/Α', 18 Μαΐου 1927, άρθρο 1, §2, σελ. 739.

⁹ ΦΕΚ 195/Α', 19 Οκτωβρίου 2004, Ν. υπ' αριθμ. 3274, άρθρο 25, σελ.5693.

⁶ Ταμβάκης Ν., Κατάλογος Καλλωπιστικών Φυτών εθνικού Κήπου, κ.λπ. Αθήνα 1981, σελ. 14.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

Φωτ. 3: Αεροφωτογραφία του Νομού Αττικής. Υποδεικνύεται ο Δήμος Αθηναίων, όπου χωροθετείται ο Εθνικός Κήπος

Χάρτης 3: Οδικός Χάρτης του Δήμου Αθηναίων. Με χρώμα υποδεικνύεται ο Εθνικός Κήπος.

• Τοπογραφία του Εθνικού Κήπου

Ο Εθνικός Κήπος χωροθετείται στο Νομό Αττικής και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα διάσπαρτων υπαίθριων χώρων της πρωτεύουσας. Τοπογραφικά βρίσκεται στο κέντρο του μεγαλύτερου δήμου της χώρας, του Δήμου Αθηναίων, όπου και ανήκει. Περιβάλλεται από τις λεωφόρους: Βασ. Σοφίας, βόρεια και Αμαλίας δυτικά, την οδό Ηροδότου Αττικού, ανατολικά, ενώ νότια συνορεύει με την έκταση του Ζαπτείου Μεγάρου.

• Ρυθμός και χαρακτήρας του Κήπου

Ο Εθνικός Κήπος είναι ένα πάρκο κλειστού τύπου. Η τοπιοαρχιτεκτονική διαρρύθμιση και το σχέδιο φύτευσης του τον κατατάσσουν στους ρομαντικού ή γραφικού ή Αγγλικού ρυθμού Κήπους (style romantique ή paysager ή jardin Anglaise). Χαρακτηριστικό της αγγλικής παρκοτεχνίας του 18^{ου} και 19^{ου} αι., αποτελεί η οργάνωση του τοπίου κατ' απομίμηση της φύσης. Η αντίληψη αυτή προέρχεται από την ιαπωνική αρχιτεκτονική τοπίου, η οποία βασίζεται στην αντίληψη ότι η φύση αποτελεί «πηγή τελειότητας, την οποία ο άνθρωπος πρέπει να πλησιάσει, μέσω της αυτοσυγκέντρωσης και της απομόνωσης»¹⁰.

Τα στοιχεία αγγλικού ρυθμού, που εύκολα αναγνωρίζονται στο σχεδιασμό του Εθνικού Κήπου, είναι τα ακόλουθα:

- Ελεύθερη χάραξη, με έμφαση στην καμπύλη, ώστε να δίνεται η εντύπωση του φυσικού τοπίου. Απουσία αξονικής οργάνωσης και συμμετρίας.
- Συστάδες δέντρων ή θάμνων, σε συμπαγείς μάζες, πυκνότερες ή αραιότερες, που δημιουργούν αυτοτελείς ενότητες, μειώνοντας έως και εξαφανίζοντας τις εξωτερικές προοπτικές απόψεις. Οι συστάδες αποτελούνται από διάφορα είδη και ποικιλίες δέντρων δίνοντας ένα φυσικό αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικά είναι και κάποια μοναχικά δέντρα, που δεσπόζουν σε ανοίγματα.
- Καμπύλες επιφάνειες, ακανόνιστου σχήματος, καλυμμένες με χλοοτάπητες.
- Παρτέρια ελεύθερου σχήματος φυτεμένα με διακοσμητικές συνθέσεις από εποχιακά άνθη.
- Οφιοειδείς δρόμοι πλάτους 2-3μ., μονοπάτια και ρυάκια, που ακολουθούν την ελικοειδή χάραξη των δρομίσκων και νερό.

Το ανάγλυφο του εδάφους είναι ελαφρά επικλινές με φυσικές ανωμαλίες, που έχουν διαμορφωθεί και φυτευτεί, προσδίδοντας φυσικότητα και γραφικότητα στο τοπίο.¹¹

¹⁰ Αραβαντινός Α., Κοσμάκη Π., Υπαίθριοι Χώροι στην Πόλη, Αθήνα 1986, σελ. 29.

¹¹ Ταμβάκης Ν., Κατάλογος Καλλωπιστικών Φυτών εθνικού Κήπου, κ.λπ. Αθήνα 1981, σελ. 18.

• Τεχνικά χαρακτηριστικά του Κήπου

Καταλαμβάνει συνολική έκταση 158 στρεμμάτων¹², εκ των οποίων τα 120 καλύπτονται από παρτέρια με χλόη και λουλούδια, συστάδες δέντρων και θάμνους. Άλλα 22 στρέμματα καταλαμβάνουν οι χώροι στάσεις –πλατείες, καθιστικά- και οι χώροι περιπάτου – μονοπάτια και δρομάκια-, οι οποίοι δημιουργούν ένα δίκτυο 7500 μέτρων. Αναλυτικότερα, η κατανομή της επιφάνειας του Κήπου φαίνεται στον πίνακα , που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Εδαφική κατανομή Εθνικού Κήπου ¹³		
1	Μέτριες και ψηλές μορφές πρασίνου (συστάδες δέντρων-θάμνων, μοναχικά δέντρα, ομάδες θάμνων, κ.λπ.)	110.150μ ²
2	Χαμηλό πράσινο (παρτέρια χλόης και ανθέων)	9.450 μ ²
3	Σπορεία - Φυτώρια	3.000 μ ²
4	Θερμοσπορεία – Θερμοκήπια	450 μ ²
5	Πέργκολες με αναρριχώμενα	1.350 μ ²
6	Λίμνες	1.750 μ ²
7	Παιδική χαρά	2.100 μ ²
8	Χώρος ζωοπτηνολογικής συλλογής	2.400 μ ²
9	Οικήματα και διάφορες άλλες εγκαταστάσεις (υπόστεγα, σκεπαστά, φυλάκια κ.λπ.)	850 μ ²
10	Δίκτυο δρομίσκων – πλατείες - καθιστικά	22.000 μ ²
Σύνολο		153.500 μ²
11	Χώρος Προεδρικής Φρουράς (οικήματα, προαύλια και το πράσινο που τον περιβάλλει εξωτερικά)	4.500 μ ²
Ολική επιφάνεια		158.000 μ²

Διαθέτει 7 εισόδους: την κεντρική είσοδο από τη Λεωφόρο Αμαλίας, μία πλευρική από τη Λεωφόρο Βασ. Σοφίας, τρεις από την οδό Ηρώδου Αττικού και δύο από τον πεζόδρομο μεταξύ Κήπου και Ζαππείου. Όλες παραμένουν ανοικτές καθημερινά από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου.

Τα φυτά του Κήπου

Ο Κήπος φιλοξενεί περίπου 520 είδη και ποικιλίες διαφόρων φυτών. Αναλυτικότερα διαθέτει:

- 140 περίπου είδη και ποικιλίες **δέντρων**, που συνολικά πλησιάζουν τα 7000, κατά πλειοψηφία, αειθαλή (περίπου 75%).

- 100 περίπου είδη και ποικιλίες **θάμνων**, που συνολικά πλησιάζουν τους 40.000.
- 100 περίπου είδη και ποικιλίες **αυτοφυών φυτών**, όπως πεύκα, σχίνος, πικροδάφνη, μυρτιά, δεντρολίβανο, χαρουπιά και κουτσουπιά.
- 420 περίπου είδη και ποικιλίες **ξενικών φυτών**, από όλες τις ηπείρους, τα οποία προσαρμόστηκαν στις κλιματολογικές συνθήκες του αττικού τοπίου και έγιναν ευρέως γνωστά, όπως ο ευκάλυπτος, η λεύκα, η ακακία, ο φοίνικας, που ταυτίστηκε με το κίνημα του νεοκλασικισμού του 19^{ου} αι., τα λιγούστα, η γλυσίνα. Μεταξύ τους συγκαταλέγεται και ένα σπάνιο είδος το Γκίγκο, το δίλοβο.

Η Ζωοπτηνολογική συλλογή του Κήπου

Ο Κήπος, αν και κατά κύριο λόγο είναι βοτανικός, διαθέτει και μικρή ζωολογική συλλογή. Ο επισκέπτης σήμερα, μπορεί να δει πάπιες να κολυμπούν στη λεγόμενη «Μεγάλη Λίμνη», ή να αναπαύονται σε περιφραγμένο χώρο, κότες, γαλοπούλες, φασιανούς, παγώνια, φαραώνια, κρι-κρι, στρουθοκαμήλους, λαγούς και μεγάλη ποικιλία πουλιών (παπαγαλάκια, καναρίνια, αηδόνια).

Ελεύθερα κινούνται στον Κήπο οι γάτες, ενώ παράλληλα φιλοξενούνται σμήνη περιστεριών, δεκαοχτούρων, σπουργιτιών, καρακαζών, κοτσύφων και καλογέρων. Τακτικός επισκέπτης είναι ένα είδος νυκτόβιου αρπακτικού (τύπου κουκουβάγιας), ο χουχουριστής, καθώς και οικόσιτα, που δραπέτεύουν από τα κλουβιά τους, κυρίως παπαγαλάκια.

Παράλληλα, αποτελεί χειμερινό καταφύγιο για πολλά είδη μη μεταναστευτικών πτηνών, που βρίσκουν τροφή αυτή τη δύσκολη περίοδο του έτους, στους χιλιάδες θάμνους του Κήπου, που γεμίζουν με καρπούς. Κάποια από τα είδη αυτά είναι οι κοκκινολαίμηδες, οι δενδροφυλλοσκόποι, οι σπίνιοι¹⁴.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90 ο Κήπος φιλοξενούσε και εξωτικά είδη, όπως λιοντάρια, χιμπατζήδες, τίγρεις κ.α.. Όμως οι ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσής τους και οι αντιδράσεις οικολογικών οργανώσεων επέβαλαν την απομάκρυνσή τους.

Τέλος, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει τη συλλογή ψαριών του γλυκού νερού και κυπρίνων, στις δύο λίμνες του Κήπου καθώς και τις νεροχελώνες.

Κοινό

Ο Κήπος δέχεται καθημερινά 2-3 χιλιάδες άτομα¹⁵. Ο αριθμός αυτός μειώνεται σημαντικά κατά τους χειμερινούς μήνες, με εξαίρεση τις περιόδους των θρησκευτικών και εθνικών εορτών. Η πλειοψηφία των επισκεπτών είναι τουρίστες, μαθητές, που επισκέπτονται τον Κήπο στα πλαίσια εκπαιδευτικών εκδρομών αλλά και περαστικοί, που επιλέγουν να διασχίζουν τον Κήπο από τα να περπατούν στα θορυβώδη πεζοδρόμια των λεωφόρων Αμαλίας ή Βασ. Σοφίας.

¹² Ταμβάκης Ν., Κατάλογος Καλλωπιστικών Φυτών Εθνικού Κήπου, Αθήνα 1981, σελ. 30.

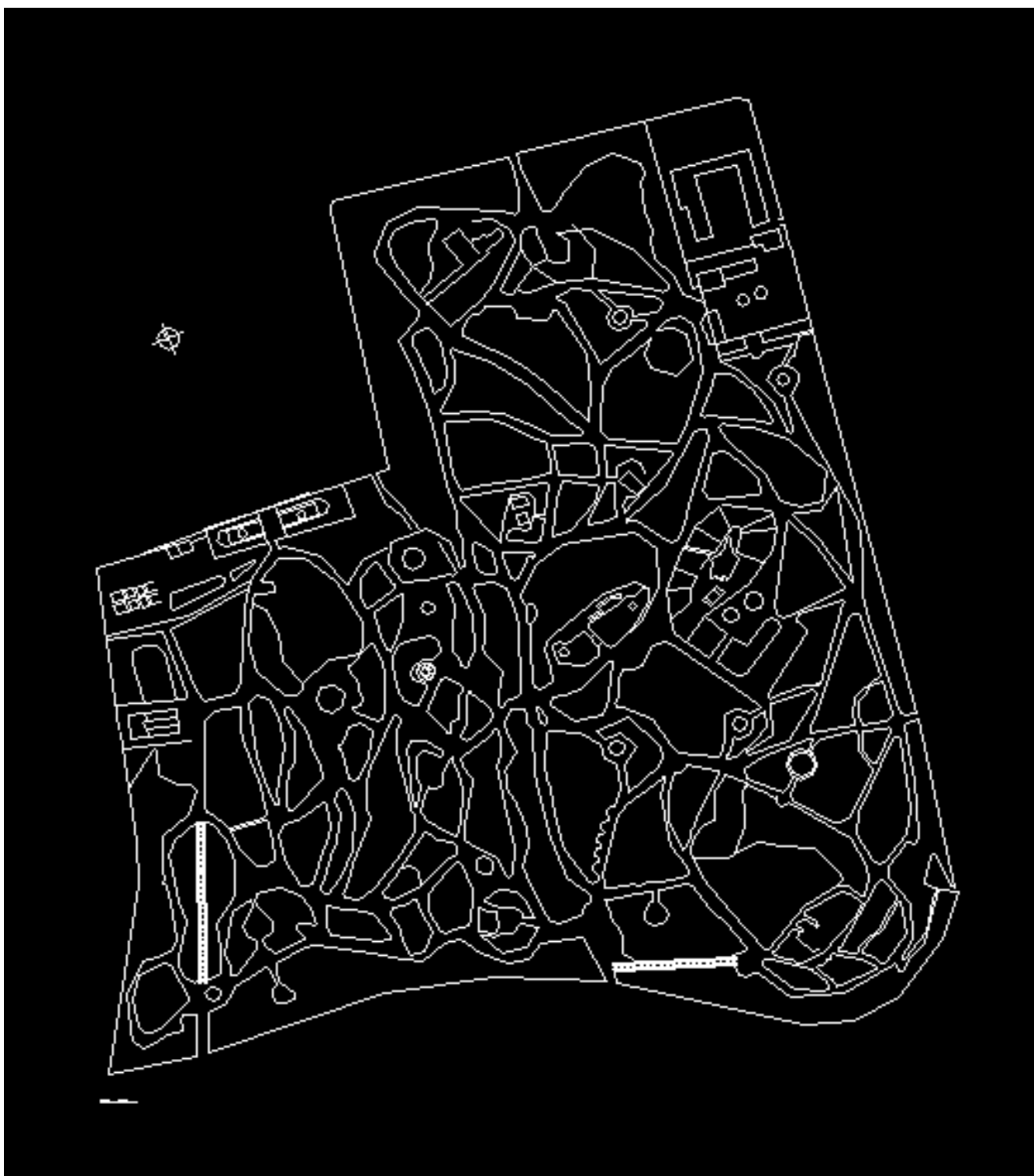
¹³ ό.π. σελ. 30.

¹⁴ Λατσούδης Π., Τα πουλιά του Εθνικού Κήπου, Ελληνική Ορνθολογική Εταιρεία, Αθήνα 2000.

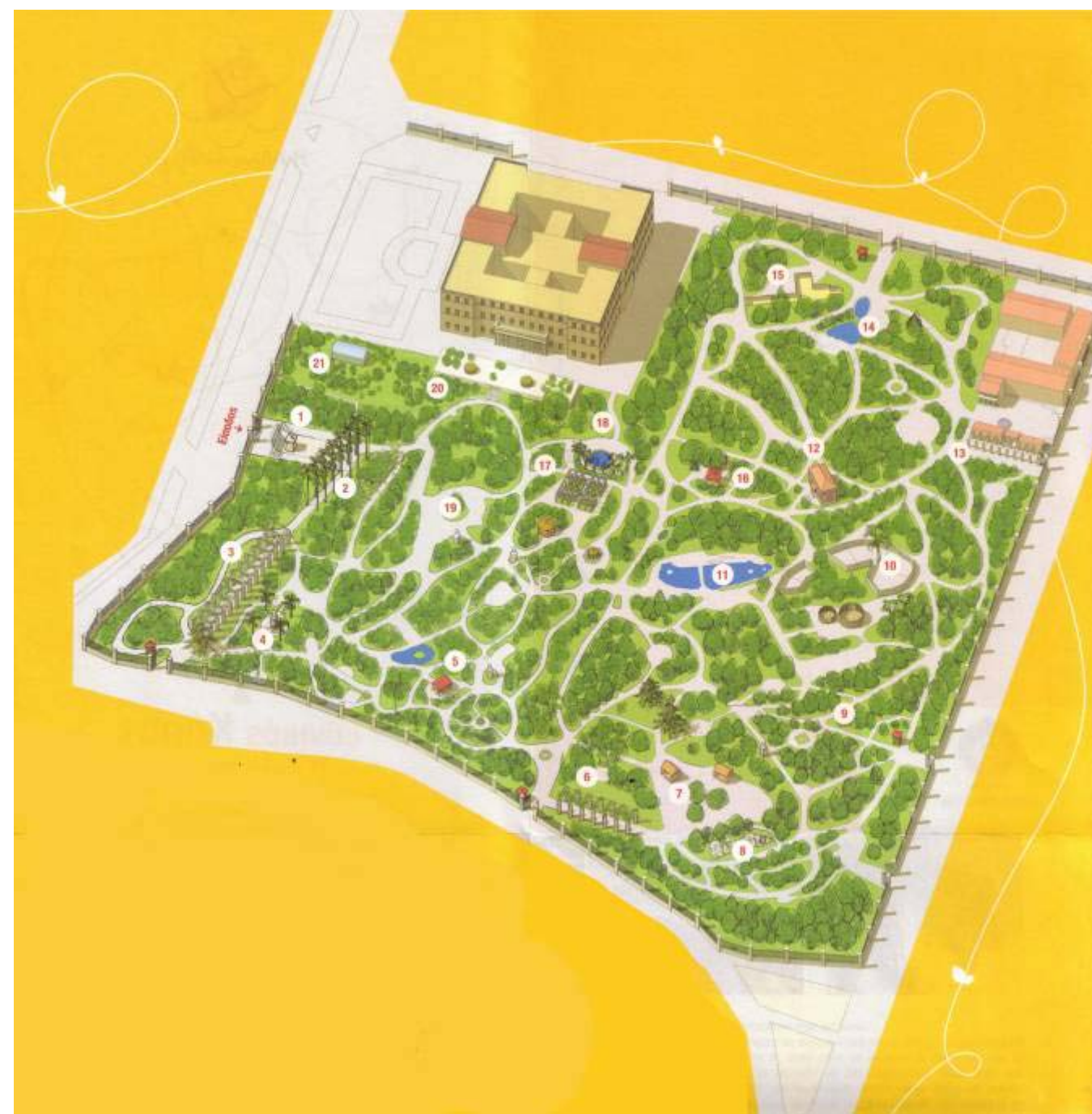
¹⁵ Βεργού Ν., Τα προβλήματα του Εθνικού Κήπου, www.on-line.gr,

Σχέδιο του Εθνικού Κήπου

με τις καμπύλες διαμορφώσεις και τα ελικοειδή μονοπάτια, που σχηματίζονται
(υπό γραμμική κλίμακα)

Αξονομετρική σχεδιαστική απόδοση του Κήπου

με αριθμητική υπόδειξη των σημαντικότερων σημείων στάσης ή αξιοθέατων
(φυλλάδιο Δήμου Αθηναίων)

Περιοχές Στάσεις του Κήπου

1. Το *ηλιακό ρολόι*, με το οποίο μπορεί να υπολογισθεί η ώρα βάσει της σκιάς, που ρίχνει ο γνώμονας στην μαρμάρινη οριζόντια πλάκα, στην οποία είναι χαραγμένες οι ώρες. Δεσπόζει στο κέντρο ορθογωνικής πλατείας με χλοοτάπητα και γραμμικά παρτέρια με διακοσμητικά άνθη. Κάτω από τις δύο σειρές με τους επιβλητικούς φοίνικες, γνωστούς ως οουσιγκτώνιες (*Washingtonia filifera*), συγκεντρώνονται πλανόδιοι πωλητές με μπαλόνια για τα παιδιά ή καλλιτέχνες προσωπογραφιών.
2. Η *μεγάλη πέργκολα* με τις γλυτσίνες (*wisteria dioica*) και τις αναρριχώμενες τριανταφυλλίες, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σημεία στάσης του Κήπου.
3. Απέναντι από τη μεγάλη πέργκολα, σε υπερυψωμένο επίπεδο, κυριαρχούν οι μεγάλης ηλικίας και διαστάσεων *γιούκες* (*yucca gligiiosa*), οι οποίες περιστοιχίζουν μια *λίμνη*, που παλαιότερα φιλοξενούσε νεροχελώνες.
4. Το *ρωμαϊκό μωσαϊκό δάπεδο* (σε βάθος 1μ.), που αποτελούσε τμήμα δαπέδου ρωμαϊκής έπαυλης.
5. Η *Λίμνη* με χρυσόψαρα και κυτρίνους, πίσω από το καφενείο.
6. Το *καφενείο* με την μεταλλική κατασκευή με τα αναρριχώμενα, η οποία καλύπτει το καθιστικό και τη στοά, δημιουργεί έναν ιδιαίτερο χώρο αναψυχής, συζήτησης και δροσισμού, κυρίως, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.
7. Το *Βοτανικό Μουσείο* (παλαιά κατοικία του διευθυντή του Κήπου)– χώρος πληροφόρησης για τα φυτά, τις εργασίες και την ιστορία του Κήπου.
8. Η *ζωοπτηνολογική συλλογή* του Κήπου.
9. Η «*Μεγάλη Λίμνη*» αποτελεί, το σημαντικότερο ίσως, πόλο έλξης του Κήπου. Πρόκειται για τεχνητά διαμορφωμένη λίμνη, που οπτικά χωρίζεται σε δύο τμήματα από μικρό γεφυράκι. Περιμετρικά της λίμνης υπάρχουν μεταλλικά παγκάκια για τους επισκέπτες.
10. Η *παιδική χαρά*, ο τόπος συγκέντρωσης και εκτόνωσης των μικρών επισκεπτών του Κήπου.
11. Ο «*θρόνος της Βασίλισσας*», όπως ονομάζεται το μεταλλικό κάθισμα πάνω σε βράχο - πίσω από την παιδική χαρά-, από όπου η Αμαλία θαύμαζε τον Κήπο και αγνάντευε το αττικό τοπίο με τα μνημεία της Ακρόπολης, του Φιλοπάππου. Γύρω από το κάθισμα βρίσκεται σε αφθονία ο αθάνατος (*agave Americana*).
12. Η *πέργκολα*, προς την πλευρά του Ζαπτείου, στις κολώνες της οποίας αναρριχάται η στεφανωτός (*stephanotis floribunda*).
13. Η *Παιδική Βιβλιοθήκη* – με βιβλία και επιτραπέζια παιχνίδια. Η είσοδος επιτρέπεται μόνο στα παιδιά.

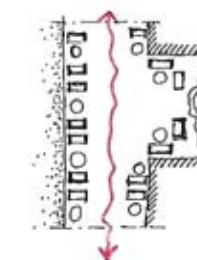
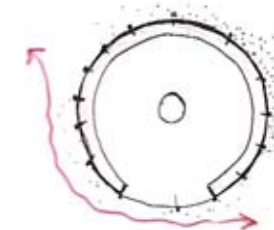
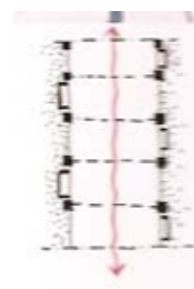
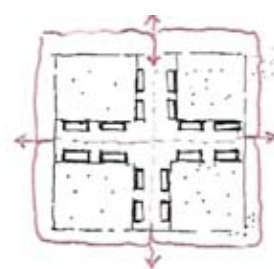
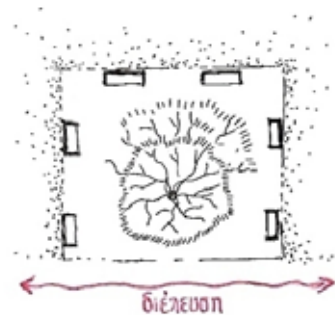
14. Η *πέργκολα*, που οδηγεί από τις οουσιγκτώνιες στην πρώτη έξοδο προς το Ζάππειο. Την στολίζει αναρριχώμενη τριανταφυλλιά (*rosa banksiae*), ενώ στην έξοδο χαρακτηριστικό είναι το οριζοντιόκλαδο ή θηλυκό κυπαρίσσι (*cupressus sempervirens fo. horizontallis*).

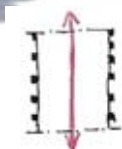
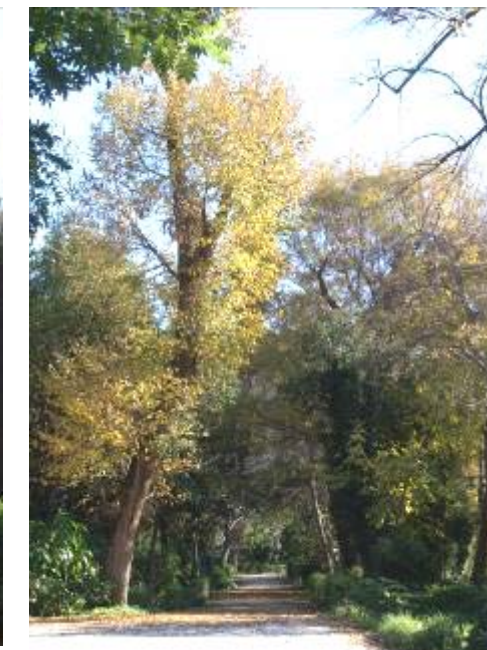
Οι δραστηριότητες στον Εθνικό Κήπο

- Ανάπαυση: Ο Κήπος διαθέτει αρκετές διαμορφώσεις, που μπορούν να προσφέρουν στον επισκέπτη στιγμές ηρεμίας και χαλάρωσης. Τέτοιες είναι: **μικρά πλακόστρωτα πλατώματα** (με πλάκες Καρύστου) με παγκάκια, περιμετρικά κάποιου δέντρου ή σε φυσικό έδαφος γύρω από κάποια προτομή, **καθιστικά με κάλυψη από μεταλλικές κατασκευές των αρχών του προηγούμενου αιώνα, τετράγωνης ή κυκλικής κάτοψης**, που καλύπτονται από αναρριχώμενα φυτά (όπως η Μεγάλη Πέργκολα με τις γλυτσίνες και τις αναρριχώμενες τριανταφυλλιές), **γραμμικές πέργκολες με παγκάκια**, ανάμεσα και εναλλάξ από τα υποστυλώματα τους, **υπόστεγοι κυκλικόι χώροι από μεταλλικό σκελετό**. Ιδιαίτερη η γωνιά του καφενείου με τη μεταλλική πέργκολα με αναρριχώμενα φυτά, που δημιουργεί μια στοά, σκιάζοντας το καθιστικό του. Τέλος, ξύλινα παγκάκια είναι τοποθετημένα **διάσπαρτα** στις παρειές των μονοπατιών.

- Περίπατος: Ο Κήπος προσφέρει τη χαμένη δυνατότητα - για τους πολίτες της Αθήνας- του περιπάτου, σε φυσικό περιβάλλον. Στο δίκτυο των 7,5χλμ. των μονοπατιών ο περίπατος είναι μακρύς, αλλά ευχάριστος. Πραγματοποιείται, είτε στους **οφιοειδής δρόμους** καλυμμένους με υλικό βάσης το 3Α, είτε σε **γραμμικές χαράξεις**, που ορίζονται από **γραμμικές πέργκολες** ή **δεντροστοιχίες**, όπως η συστοιχία των ουασιγκτώνιων στην είσοδο του Κήπου.

- Άθληση: Τα 7,5χλμ. των μονοπατιών του Κήπου αποτελούν μια πρόκληση για ήπια (περπάτημα) ή εντονότερη σωματική άσκηση (τροχάδην) σε φυσικά διαμορφωμένο υπαίθριο χώρο. Σημειώνεται ότι, από τα 20 στρέμματα, που συνολικά καταλαμβάνουν οι δρομίσκοι, μόνο τα 0,9 στρέμματα είναι πλακοστρωμένα, ενώ η υπόλοιπη έκταση καλύπτεται από χώμα και ψιλό χαλίκι.
- Απασχόληση με τα ζώα: Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δει από κοντά τις πάπιες, που κολυμπούν στη «Μεγάλη Λίμνη» και τα ζώα της ζωοπτηνολογικής συλλογής.
- Ενημέρωση για τα φυτά: Όπως, προαναφέρθηκε ο Εθνικός Κήπος περιέχει μια μεγάλη ποικιλία φυτών. Πολλά εξ αυτών είναι μοναδικά στην Ελλάδα, αλλά και στο είδος τους, ενώ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σε αυτά είναι η ηλικία τους. Καρτέλες καρφωμένες πάνω στους κορμούς των, εν λόγω, φυτών ή πινακίδες με αναλυτικότερα κείμενα, πληροφορούν το κοινό για την κοινή και την επιστημονική ονομασία του, την προέλευση του κ.α..
- Βοτανολογικό Μουσείο: Το Βοτανικό Μουσείο (παλαιά κατοικία του διευθυντή του Κήπου), προσφέρει πληροφορίες για τις φυτικές κατηγορίες του Κήπου, τα μέρη, τις λειτουργίες και την προσφορά των φυτών, τις κηπουρικές εργασίες, που πραγματοποιούνται. Την περίοδο αυτή είναι κλειστό, καθώς τελεί υπό ανακαίνιση.
- Παιδική χαρά: Η παιδική χαρά προσεγγίζεται άμεσα από δύο εισόδους (μία από τον πεζόδρομο του Ζαππείου και μια από την Ηρώδου Αττικού). Είναι περιτριγυρισμένη από ψηλά δέντρα, που προσφέρουν, κατά τόπους τη σκιά τους στο χώρο. Το έδαφος είναι ακάλυπτο, εκτός από τις περιοχές με τα όργανα, οι οποίες είναι επιστρωμένες με μαλακό υλικό για την αποφυγή ατυχημάτων.
- Παιδική Βιβλιοθήκη: Στεγάζεται στο παλιό κυνηγετικό περίπτερο του βασιλιά Όθωνα και η είσοδος επιτρέπεται μόνο σε παιδιά. Αριθμεί 6000 βιβλία για παιδιά και διαθέτει αναγνωστήρια, αίθουσα παραμυθιού και μουσικής ακρόασης.

- Άμεση επαφή με αρχαιότητες: Πρόκειται για αρχιτεκτονικά μέρη αρχαίων καταλοίπων, που ήρθαν στο φως κατά τις εκσκαφές για τη δημιουργία του Κήπου. Αυτά βρίσκονται σε διάφορα σημεία της ανατολικής, κυρίως πλευράς. Χαρακτηριστικό είναι το ψηφιδωτό δάπεδο ρωμαϊκής έπταυλης, στην αριστερή γωνία της βόρειας πλευράς. Πηγές αναφέρουν, ότι επί Αμαλίας, είχε διαμορφωθεί στέγαστρο πάνω από το χώρο, δημιουργώντας το «σαλονάκι του Κήπου». Παράλληλα, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει προτομές σημαντικών αντρών της ιστορίας της νεώτερης Ελλάδας, όπως του Καποδίστρια, του Βαλαωρίτη κ.α..

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

Τα σημεία, ως προς τα οποία έγινε η αξιολόγηση του Εθνικού Κήπου, είναι:

- ο βαθμός ένταξης του στον αστικό ιστό
- η σχέση του με τους γειτονικούς υπαίθριους χώρους
- η προσβασιμότητά του
- η εξασφάλιση περιβαλλοντικής λειτουργίας
- η εξασφάλιση κοινωνικής λειτουργίας

- **Σε τοπικό επίπεδο**

Ο Εθνικός Κήπος αποτελεί τμήμα του «αστικού πρασίνου» της Αθήνας, καθώς συνιστά κυρίαρχο κομμάτι του «πράσινου ιστού» του κέντρου της πρωτεύουσας. Αν και είναι προϊόν σχεδιασμού, η ελευθερία στην χάραξη δίνει την εντύπωση φυσικού τοπίου, πλήρως ενσωματωμένου στη δομή της πόλης και τον αστικό ιστό. Η οργάνωση του βασίζεται στην εκτεταμένη φύτευση συγκαταλέγοντάς τον στους υπαίθριους αστικούς χώρους, που είναι διαμορφωμένοι με φυσικά στοιχεία.

Η άμεση γειτνίαση του με τον Κήπο του Ζαππείου Μεγάρου, στη νότια πλευρά του, σε συνδυασμό με τον αρχαιολογικό χώρο του Ολυμπίου Διός και το Παναθηναϊκό Στάδιο με το λόφο του Αρδηττού δημιουργούν μια ενότητα πρασίνου, ένα πνεύμονα, που συνδιαλέγεται με το εξίσου σημαντικό σύνολο του Πεδίου του Άρεως.

Η κοινωνική του λειτουργία αναγνωρίζεται στην ταύτιση του ως τόπου ανάπαυσης και αναψυχής, τόσο για τους κατοίκους της περιοχής, όσο και για τους περαστικούς. Στο χαρακτηρισμό αυτό συντείνουν οι διαμορφώσεις (καθιστικά, πλατείες, στοές με παγκάκια), -οι περισσότερες είναι του περασμένου αιώνα- τα καλυμμένα με χαλίκι μονοπάτια, που προσφέρονται για μεγάλους περιπάτους ή ελαφρά άθληση. Επίσης, φιλοξενεί δραστηριότητες πολιτιστικού ενδιαφέροντος, κυρίως για μικρότερες ηλικίες, με αφηγηματικές παραστάσεις γνωστών παραμυθιών κ.α..

Πρόκειται για ένα καταφύγιο στην καρδιά ενός επιβαρυσμένου από τη ρύπανση και το θόρυβο κομματιού της πόλης. Όπως περιγράφηκε σε προηγούμενη ενότητα, δύο μέτωπα του Κήπου, το βόρειο και το δυτικό –όπου βρίσκεται η κεντρική του είσοδος- γειτνιάζουν με δύο σημαντικότες κεντρικές οδικές αρτηρίες, τη λεωφόρο Βασ. Σοφίας και τη λεωφόρο Αμαλίας, που καθημερινά εξυπηρετούν μεγάλο κυκλοφοριακό φόρτο. Η οδός Ηρώδου Αττικού είναι ήπιας κυκλοφορίας, ενώ ο δρόμος μεταξύ του Κήπου και του Ζαππείου έχει πεζοδρομηθεί και μετατραπεί σε υπαίθριο χώρο στάθμευσης οχημάτων.

Ένα καταφύγιο, όχι μόνο από τη ρύπανση της πόλης αλλά και σε περίπτωση σεισμού.

Φωτ. 4: Αεροφωτογραφία του κέντρου της Αθήνας, όπου φαίνεται, δεξιά, το σύνολο του Εθνικού Κήπου με το Ζάππειο Μέγαρο, ο αρχαιολογικός χώρος του Ναού του Ολυμπίου Διός, το Παναθηναϊκό Στάδιο –η πλατεία Κολωνακίου και ο λόφος του Λυκαβηττού- και αριστερά ο αρχαιολογικός χώρος της Ακρόπολης και ο λόφος του Φιλοπάππου. Με κίτρινα βέλη σημειώνονται οι άμεσες γειτνιάσεις των χώρων, ενώ με κόκκινο οι γειτνιάσεις, που διακόπτονται από κάποια οδική αρτηρία. Με γαλάζιο υποδεικνύεται ο πεζόδρομος της Διονυσίου Αρεοπαγίτου.

Στο χάρτη, που ακολουθεί, φαίνεται η θέση του Εθνικού Κήπου στον ιστό της πόλης, η σχέση του με τους πιο κοντινούς υπαίθριους χώρους -δηλ. το Ζάππειο Μέγαρο, τον αρχαιολογικό χώρο του Ναού του Ολυμπίου Διός, το Παναθηναϊκό Στάδιο, τον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης και το λόφο του Φιλοπάππου- καθώς και η σχέση με τις βασικές οδικές αρτηρίες Βασ. Σοφίας, Αμαλίας, Πανεπιστημίου, Ακαδημίας, Καλλιρρόης, Βασ. Όλγας, Κηφισίας και Συγγρού και τον πεζόδρομο της Διονυσίου Αρεοπαγίτου.

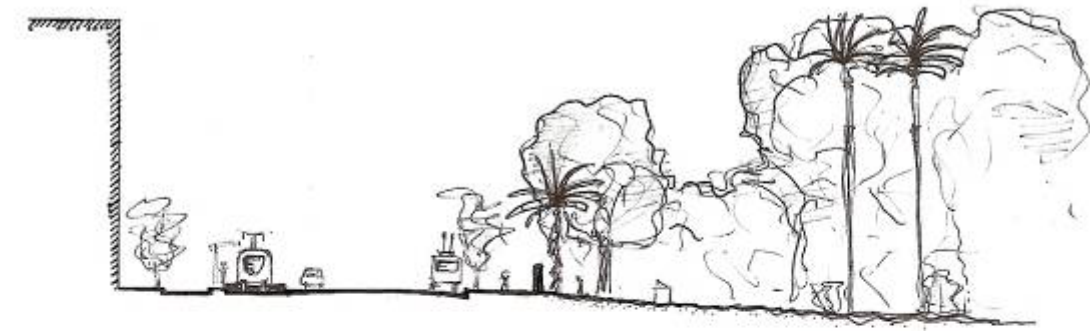
Η θέση του Κήπου στην περιοχή του κέντρου.

Οι περιοχές (γειτονίες) με τις οποίες γειτνιάζει και επηρεάζει άμεσα (τοπικός χαρακτήρας επίδρασης)

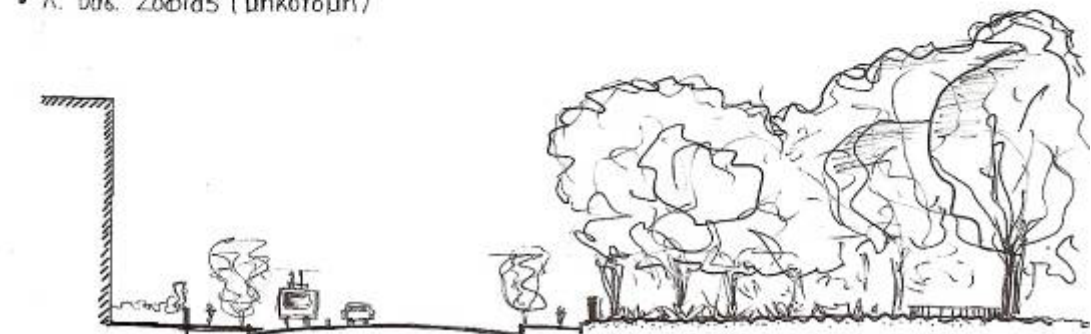

ΤΑ ΜΕΤΩΠΑ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

• Λ. Αμαλίας (μικτομή)

• Λ. Βασ. Σοφίας (μικτομή)

Γραμμικότητα
Αυστηρότητα
Τεχνητό

Καμπυλότητα
Χαλαρότητα
Φυσικό

Η συμβολή του πρασίνου στη διαμόρφωση καλύτερων και πιο υγιεινών συνθηκών διαβίωσης είναι αναμφισβήτητη. Οι σημαντικότερες λειτουργίες, που επιτελεί, είναι:

- Φιλτράρει τον επιβαρυσμένο, από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων και τη ρύπανση, αέρα της περιοχής. Το χαρακτηριστικό αυτό οφείλεται στην ικανότητα των φυτών να συγκρατούν και να περιορίζουν τη σκόνη και τους ρύπους της ατμόσφαιρας, κυρίως όσων διαθέτουν μεγάλα φύλλα, με σταθερό φύλλωμα, ή χνουδωτά φύλλα.
 - Συμβάλει στη ρύθμιση της θερμοκρασίας και της σχετικής υγρασίας του αέρα. Η πυκνή βλάστηση μειώνει τη θερμοκρασία και αυξάνει τη σχετική υγρασία του αέρα, φαινόμενο ανακουφιστικό κατά τους καλοκαιρινούς, κυρίως, μήνες, οπότε η θερμοκρασία σε φυτεμένους χώρους μπορεί να παρουσιάσει μείωση 3-5°C!
 - Μειώνει το θόρυβο, καθώς οι φυλλωσιές λειτουργούν ως ανακλαστικές επιφάνειες του ήχου. Όπως είναι γνωστό, τα φυτά διηθούν και μειώνουν την ένταση των ενοχλητικών θορύβων. Το μικρό μέγεθος των φυλλωμάτων, ο μεγάλος τους αριθμός και οι διαφορετικές διευθύνσεις του καθενός, ανακλούν τον ήχο υπό διαφορετικές γωνίες. Με τον τρόπο αυτό, εμποδίζεται η άμεση διάδοσή του και μειώνεται σημαντικά η ένταση του. Βιβλιογραφικά αναφέρεται ότι τα κωνοφόρα δέντρα μειώνουν το θόρυβο σε ποσοστό 75-80%, ενώ τα φυλλοβόλα 40-75%. Όσο απομακρυνόμαστε από τις περιοχές του Κήπου που γειτνιάζουν με τις σημαντικές λεωφόρους, ο θόρυβος μειώνεται σημαντικά έως και εξαφανίζεται.
 - Επιτρέπει την καλύτερη κατανομή του φωτός συμβάλλοντας στην καλύτερη ποιότητα φυσικού φωτός.
 - Αποτελεί μια καλαίσθητη διακοπή του δομημένου περιβάλλοντος, που ξεκουράζει και ηρεμεί το μάτι του πολίτη. Η «οπτική» αυτή συμβάλλει στη βελτίωση της ψυχολογίας και της διάθεσής του.
- **Σε υπερτοπικό επίπεδο**

Ο Εθνικός Κήπος αποτελεί πόλο έλξης, όχι μόνο των μονίμων κατοίκων της περιοχής, αλλά και των κατοίκων των προαστίων. Πρόκειται για ένα εθνικό θησαυρό, ένα ταμειυτήρα της χλωρίδας της χώρας μας αλλά και ένα ιστορικό εκθετήριο σπάνιων ξενικών ειδών, που επιβίωσαν και αναπτύχθηκαν στον τόπο μας.

Τον υπερτοπικό του χαρακτήρα ενισχύει η χωροθέτηση του στο κέντρο της πόλης, η εύκολη και με ποικίλα μέσα προσέγγιση του, με χρήση αστικών συγκοινωνιών (τρόλεϋ, λεωφορεία, τραμ, μετρό).

Η ενσωμάτωση του Εθνικού Κήπου στον ιστό και τις καθημερινές λειτουργίες της πόλης επιβεβαιώνεται από την καθημερινή του χρήση από του διαβάτες. Η ύπαρξη έξι εισόδων σε όλες τις πλευρές τους και οι διαμπερείς διάδρομοι και μονοπάτια που τον οργανώνουν, προκαλούν τους διαβάτες να διέρχονται μέσα από αυτόν, είτε συντομεύοντας το δρόμο τους, είτε κάνοντας τον πιο

ευχάριστο, ήσυχο –απαλλαγμένο από την κυκλοφοριακή ηχητική επιβάρυνση- και πιο ασφαλή –μακριά από τις λεωφόρους και τα μηχανάκια που κυκλοφορούν στα πεζοδρόμια. Με λίγα λόγια η παράκαμψη αυτή κάνει αυτό το κομμάτι της ζωής πιο ανθρώπινο.

Η ευεργετική του δράση, ως προς την ποιότητα των προσλαμβανουσών εικόνων, αφορά όχι μόνο στους πεζούς αλλά και σε όσους διασχίζουν οδικώς τους δρόμους γύρω από αυτόν.

Αποτελεί το σήμα κατατεθέν για τον Κυριακάτικο περίπατο, ή τη βόλτα των παιδιών. Ένας ρόλος, που γίνεται καθοριστικός κατά την περίοδο των θρησκευτικών ή εθνικών εορτών και αργιών.

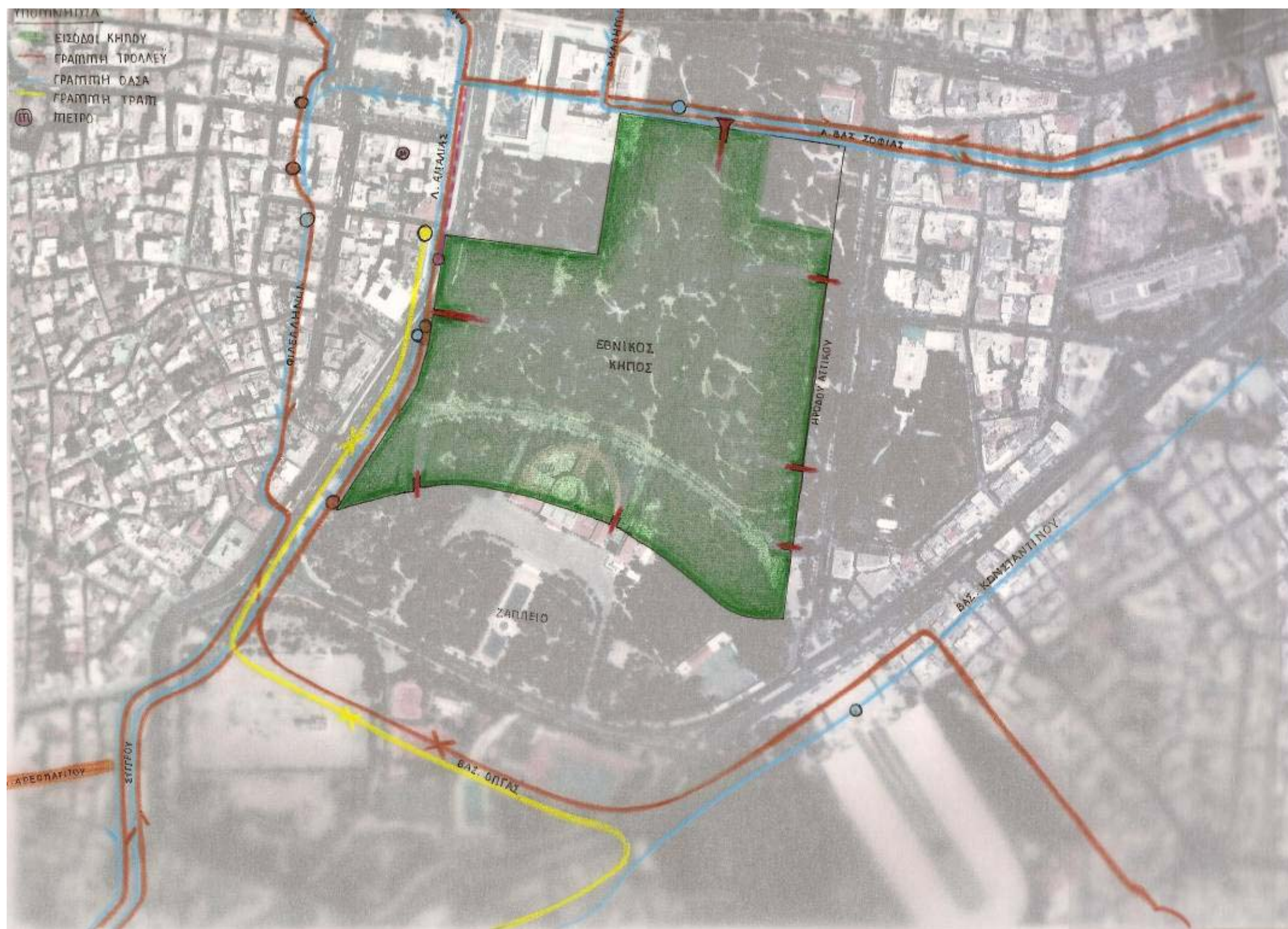
Πέραν του κοινωνικού του ρόλου, ο Εθνικός Κήπος επιτελεί και πολιτιστικό. Διάφορα δρώμενα συμβαίνουν στο εσωτερικό του, με στόχο τα παιδιά. Τέτοιες δραστηριότητες είναι σε μόνιμη βάση η λειτουργία της παιδικής βιβλιοθήκης, που στεγάζεται στο παλιό κυνηγετικό περίπτερο του Όθωνα, ενώ περιοδικά οργανώνονται υπαίθριες εκδηλώσεις με παραμυθάδες. Στην περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα είχε φιλοξενηθεί υπαίθρια έκθεση Ελλήνων καλλιτεχνών τα έργα των οποίων είχαν τοποθετηθεί σε διάφορα σημεία του Κήπου, παρασύροντας τον επισκέπτη σε μια καλλιτεχνική περιήγηση.

Φωτ. 5: Πολιτιστικά δρώμενα στον Εθνικό Κήπο, κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα, με τίτλο «Οι Έλληνες καλλιτέχνες παρουσιάζουν τα έργα τους».

Η προσβασιμότητα του Κήπου από το κοινό χαρακτηρίζει την κοινωνικότητα του χώρου και εξασφαλίζει τον υπερτοπικό του χαρακτήρα, καθώς, -όπως φαίνεται στο χάρτη, που ακολουθεί- το συγκοινωνιακό δίκτυο πλαισιώνει τον προς μελέτη χώρο. Αναλυτικότερα, στην είσοδο του υπάρχει στάση τρόλεϊ, λεωφορείων του ΟΑΣΑ, που έρχονται από τα ανατολικά, δυτικά και νότια προάστια. Παράλληλα, λειτουργεί η αφετηρία των τραμ για όλες τις γραμμές, καθώς και σταθμός μετρό με είσοδο στο πεζοδρόμιο του Κήπου επί της Λεωφόρου Αμαλίας. Η πύλη επί της Βασ. Σοφίας εξυπηρετεί τους πολίτες, που κινούνται από τα βόρεια και ανατολικά προάστια.

Εκτός από τους επισκέπτες του, ο Κήπος αποτελεί πέρασμα για τους διερχόμενους διαβάτες, που εξυπηρετούνται από τις διαδρομές του και τις εξόδους του. Η επιλογή αυτή τους εξασφαλίζει όχι μόνο ένα ευχάριστο και πιο ανθρώπινο πέρασμα μέσα από φυσικό τοπίο, αλλά αποφυγή των καυσαερίων και της ηχορύπανσης – ακόμα και του κινδύνου-από το κυκλοφοριακό φόρτο των επιβαρυμένων λεωφόρων Αμαλίας και Βασ. Σοφίας και συντόμευση της διαδρομής τους από το ένα σημείο στο άλλο.

Οι σημαντικότερες διαδρομές μέσα στον Κήπο είναι:

— Η διαδρομή από την είσοδο της λεωφ. Αμαλίας προς την βόρεια είσοδο επί της Ηρώδου Αττικού (πύλη Καφενείου). Ταυτίζεται με τη συνηθέστερη διαδρομή που ακολουθούν οι επισκέπτες του Κήπου, καθώς περνά από τη Μεγάλη Λίμνη, τη Ζωοπτηνολογική Συλλογή και το Καφενείο.

— Η διαδρομή από την είσοδο της λεωφ. Αμαλίας προς την είσοδο της Βασ. Σοφίας.

— Η διαδρομή από την είσοδο της Βασ. Σοφίας προς την είσοδο της Ηρώδου Αττικού, (την είσοδο του Καφενείου).

— Λιγότερο συχνή διαδρομή αποτελεί η διαδρομή προς την νότια είσοδο της Ηρώδου Αττικού την οποία παραλαμβάνει η βασική διαδρομή λεωφ. Αμαλίας- Καφενείο, στο ύψος της Μεγάλης Λίμνης.

•••• Οι διαδρομές προς τις υπόλοιπες πύλες (η ενδιάμεση επί της Ηρώδου Αττικού και οι δύο του Ζαπτείου) αποτελούν τις λιγότερο προτιμώμενες και ταυτίζονται περισσότερο με διαδρομές περιπάτου.

•••• Η συνηθέστερη διαδρομή περιπάτου στον Κήπο από τη λεωφ. Αμαλίας προς τη Μεγάλη Λίμνη και τη Ζωοπτηνολογική Συλλογή.

•••• Η διαδρομή από τη Μεγάλη Λίμνη προς την Παιδική Χαρά, αποτελεί μια εξίσου σημαντική επιλογή.

••••• Δευτερεύουσες διαδρομές από τις εισόδους του Ζαπτείου προς την Παιδική Βιβλιοθήκη, την Παιδική Χαρά ή τον χώρο του ρωμαϊκού ψηφιδωτού.

Όλες οι υπόλοιπες διαδρομές παρουσιάζουν την ίδια βαρύτητα και χρησιμοποιούνται, κατά κύριο λόγο, για περίπατο και όχι ως πέρασμα.

Οι αδυναμίες του Εθνικού Κήπου

Η σημερινή εικόνα του Εθνικού Κήπου δεν είναι αντάξια ενός μνημείου της ιστορικής, πολεοδομικής και κηποτεχνικής του αξίας. Η κατάσταση, στην οποία έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια, δεν αφήνει πολλά περιθώρια κωλυσισεργίας. Οι φορείς κατηγορούν ο ένας τον άλλο για το ποιος είναι υπεύθυνος, τη στιγμή, που ο Κήπος αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Τα σημαντικότερα από αυτά έχουν να κάνουν με:

- την υδροδότηση του από το υδραγωγείο στο Γουδί, το οποίο είχε υποστεί καταστροφή και μόλις πριν από λίγο καιρό αποκαταστάθηκε. Θύματα της λειψυδρίας ήταν, κατά κύριο λόγο, τα φυτά, που αποτελούν την ταυτότητα του Κήπου και το λόγο ύπαρξής του.
- Την καθαριότητα τόσο των μονοπατιών και των χώρων στάσης, όσο και των χώρων των ζώων. Οι λίμνες, που φιλοξενούν τις πάπιες, τις νεροχελώνες, δίνουν μια εικόνα εγκατάλειψης. Η στάθμη του νερού είναι αισθητά πεσμένη. Τα εναπομείναντα νερά είναι θολά με επιπλέουσες ακαθαρσίες, ακόμα και τροφές (ψωμί, ποπ-κορν) ή πεσμένα και μουλιασμένα φύλλα.

- Η εικόνα εγκατάλειψης είναι εντονότερη στις λιγότερο γνωστές περιοχές του Κήπου, τόσο ως προς την καθαριότητα του χώρου, όσο και ως προς την κατάσταση διατήρησης του αστικού εξοπλισμού τους. Αποξηραμένα συντριβάνια και κανάλια, σκουριασμένα παγκάκια, ξεραμένα αναρριχώμενα φυτά δεν επιτελούν τον κοινωνικό τους ρόλο, απομακρύνοντας τον επισκέπτη, που επιζητούσε στιγμές χαλάρωσης και ηρεμίας στον ίσκιό τους. Η χρηστική τους απαξίωση αναιρεί το λόγο ύπαρξης του Κήπου. Υποβαθμίζοντας την αισθητική και την κοινωνική του λειτουργία, αποθαρρύνουν τον πολίτη και απονεκρώνουν τον ιστορικό υπαίθριο χώρο.

- Ο αστικός εξοπλισμός, κυρίως παγκάκια και καρέκλες, είναι περιορισμένος σε σημεία μεγάλης συγκέντρωσης, όπως η Μεγάλη Λίμνη. Ωστόσο ο υπάρχων δεν είναι ασφαλής.
- Τα ζώα της ζωολογικής συλλογής, που φιλοξενούνται σε χώρους με μεταλλική περίφραξη εμφανίζουν την ίδια εικόνα εγκατάλειψης, η οποία ενισχύεται από την άσχημη μυρωδιά, που αναδύεται. Οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης τους εντείνονται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, κυρίως σε περιόδους καύσωνα, που υπομένουν κάτω από τον καυτό ήλιο. Ιδιαίτερη εντύπωση, προκάλεσε στην ομάδα η έντονη αντίδραση των έγκλειστων χηνών και παπιών –με κραυγές και συγκέντρωση στην περίφραξη-, όταν αντιλήφθηκαν μια ηλικιωμένη κυρία, που μετέφερε σακούλες με μαραμένα λάχανα για να τις ταΐσει!

- Ίδια μοίρα έχουν και οι αρχαιότητες του Κήπου. Μαρμάρινοι κίονες, αρχιτεκτονικά μέλη, τα ψηφιδωτά της ρωμαϊκής έπαιυλης, πίσω από τη Βουλή, έχουν αφεθεί στο έλεος των καιρικών συνθηκών και της χαμηλής βλάστησης.

- Ταλαιπωρημένες και οι ταμπέλες ενημέρωσης του κοινού για το είδος και την προέλευση των φυτών. Την ίδια ταλαιπωρία υφίσταται και το ίδιο το δέντρο από τα καρφιά.

Περιορισμένη είναι και η ενημέρωση για την ταυτότητα, την ιστορία και τη σημασία του Κήπου. Μοναδική πηγή πληροφοριών η παιδική βιβλιοθήκη, η οποία απευθύνεται στους μικρούς επισκέπτες.

- Η πύλη επί της λεωφόρου Αμαλίας είναι περιορισμένη από δύο περίπτερα εκατέρωθεν και πλανόδιους, που αν και προσδίδουν γραφικότητα, την περιορίζουν οπτικά και χωρικά. Σημειώνεται ότι, η πύλη αυτή αποτελεί την κεντρική είσοδο στον Κήπο, καθώς εξυπηρετεί τον μεγαλύτερο αριθμό περαστικών και επισκεπτών.

Ίσως η συγγνώμη να έπρεπε να ζητηθεί και από τον Κήπο και όχι μόνο από το κοινό

- Οι περιοχές του Κήπου, οι οποίες βρίσκονται κοντά στις κεντρικές λεωφόρους (λεωφόρος Αμαλίας–Βασ. Σοφίας) χαρακτηρίζονται από αυξημένα επίπεδα θορύβου, εξαιτίας της μεγάλης κίνησης αυτοκινήτων, κυρίως κατά τις ώρες αιχμής. Παρά την ικανότητα των φυτών να μειώνουν τα επίπεδα θορύβου, δεν μπορούν να τα μηδενίσουν.

- Ο πεζόδρομος μεταξύ του Κήπου και του χώρου πίσω από το Ζάππειο Μέγαρο έχει μετατραπεί σε χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων και στις δύο πλευρές του, δυσκολεύοντας την κίνηση των πεζών και των ατόμων με κινητικά προβλήματα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

Οι προσπάθειες, που πρέπει να γίνουν, προς επαναπροσδιορισμό του βιώσιμου ρόλου του Εθνικού Κήπου μέσα στην πόλη, αφορούν στη σύνδεση χρήσεων και δραστηριοτήτων με το φυσικό περιβάλλον, ώστε να συνεχίσει να αποτελεί σημείο εκτόνωσης του φορτισμένου αστικού ιστού.

Περιβαλλοντική συνείδηση του κοινωνικού συνόλου-ώστε να αποφεύγεται η συγκέντρωση απορριμμάτων στους χώρους του Κήπου. Τήρηση καθαριότητας, υπόδειξη καθορισμένων θέσεων με κάδους απορριμμάτων και αποκομιδή απορριμμάτων.

Ανάδειξη του κοινωνικής λειτουργίας με εισαγωγή νέων ή ενίσχυση εγκαταλελειμμένων λειτουργιών κοινωνικού ενδιαφέροντος, όπως:

- την ανάδειξη των αρχαιοτήτων, που βρίσκονται διάσπαρτα στο χώρο
- τη συντήρηση του ρωμαϊκού ψηφιδωτού δαπέδου
- δημιουργία πλέγματος πολιτιστικών εκδηλώσεων, βάσει της ιδιομορφίας και του χαρακτήρα του χώρου
- ανάπτυξη πολύπλευρων δραστηριοτήτων, π.χ. οικολογικού ενδιαφέροντος.

Κρίνεται απαραίτητη η ενημέρωση του κοινού για τις δυνατότητες αναψυχής ή τα πολιτιστικά δρώμενα εντός του Κήπου, η οποία θα συμβάλλει στην αξιοποίηση του και την ικανοποίηση της κοινωνικής ανάγκης και απαίτησης για υπαίθρια αναψυχή.

Ιδιαίτερη φροντίδα στα φυτά και τους θάμνους, που καθορίζουν την αισθητική ποιότητα του Κήπου και ενισχύουν τη λειτουργική του. Φύτευση νέων φυτών, καθώς ο αριθμός τους μειώνεται αρκετά τα τελευταία χρόνια. Τακτική καθαριότητα του Κήπου από τα πεσμένα φύλλα, κυρίως κατά τους μήνες του φθινοπώρου.

Έκδοση και δωρεάν διανομή λεπτομερών χαρτών με τη διαμόρφωση του χώρου, καθώς ιστορικά και ενημερωτικά στοιχεία, τόσο για το φυτά, όσο και για τις κατασκευές, κάποιες από τις οποίες χρονολογούνται από το 19^ο αι..

Μελέτη για αλλαγή του υλικού επικάλυψης των μονοπατιών με κατάλληλο φυσικό υλικό (χαλίκι) για καλύτερη διαβροχή του φυσικού εδάφους και εκμετάλλευση του βρόχινου νερού.

Τακτικός καθαρισμός των λιμνών, που αποτελούν το φυσικό περιβάλλον των οργανισμών, που ζουν σε αυτό, αλλά και σημαντικό πόλο έλξης των επισκεπτών. Ανανέωση των υδάτινων πόρων, καθώς το υγρό στοιχείο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του Κήπου. Η παρουσία του νερού, η κίνηση του μέσα στα διαμορφωμένα κανάλια, που κινούνται παράλληλα με τα μονοπάτια ή περνούν κάτω από αυτά, εκτός από την ειδυλλιακή εικόνα, προσφέρουν και ένα γάργαρο ήχο, ο οποίος δένει με το κελάηδισμα των πτηνών. Διότι ο Κήπος δεν συγκροτείται μόνο από την εικόνα του φυσικού τοπίου, αλλά και από τους ήχους του.

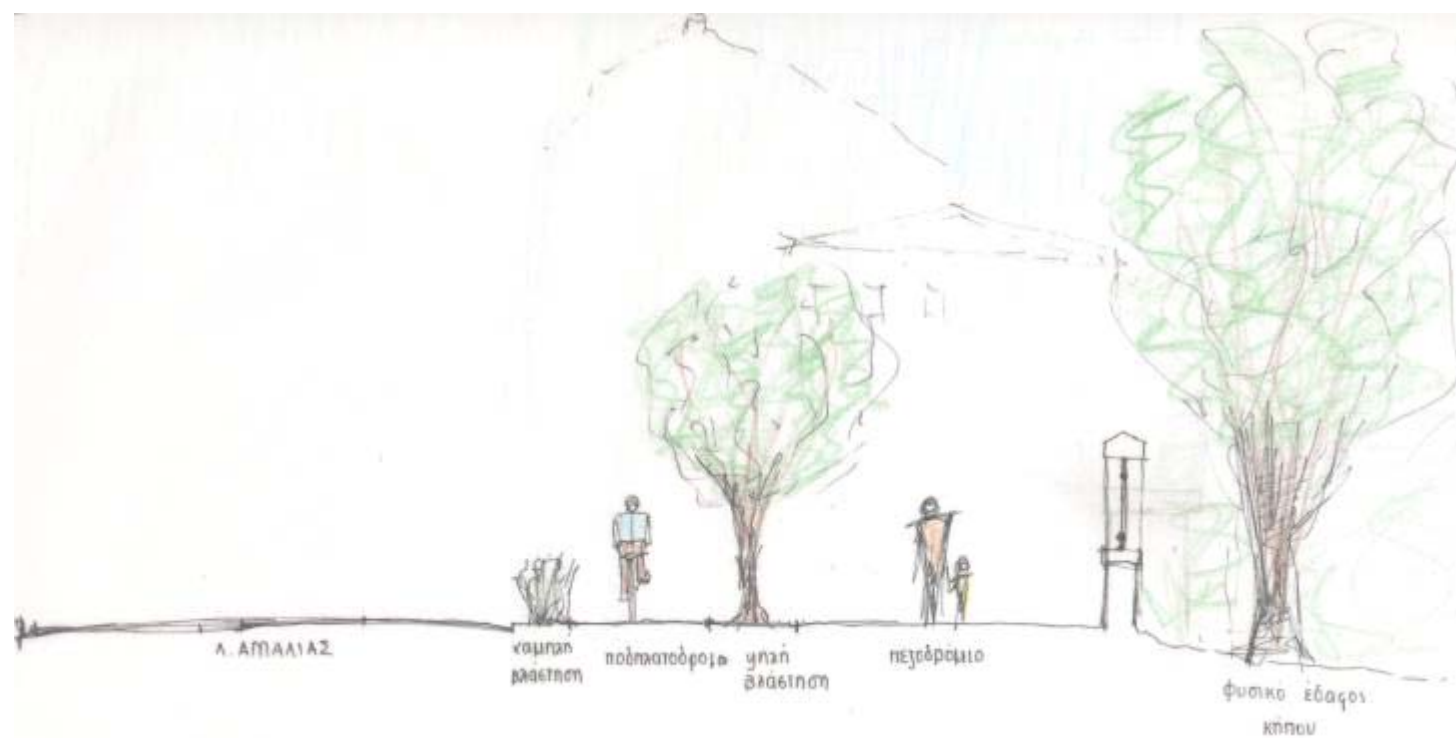
Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και των οικίσκων φιλοξενίας των ζώων της ζωοπτηνολογικής συλλογής, ώστε να μην προκαλούν τον οίκτο των περαστικών και να εξαιρεθεί η μυρωδιά, που αναδύει ο χώρος.

Πεζοδρόμηση της λεωφ. Βασ. Όλγας, ώστε να δημιουργηθεί μια ενότητα υπαίθριων χώρων με τον αρχαιολογικό χώρο του ναού του Διός. Διατήρηση των γραμμών των μέσων μαζικής μεταφοράς (γραμμές τρόλεϋ και τραμ) και απαγόρευση της εισόδου αυτοκινήτων.

Μετατόπιση των περιπτέρων από την κεντρική είσοδο του Κήπου, ώστε να αναπνεύσει η κεντρική είσοδος και να μη δημιουργείται συνωστισμός από κόσμο μπροστά της.

Διαπλάτυνση κατά 2,5μ. του πεζοδρομίου επί της λεωφ. Αμαλίας για δημιουργία ποδηλατοδρόμου και σύνδεση του με τον πεζόδρομο της Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Διατήρηση και ενίσχυση της υπάρχουσας φύτευσης του πεζοδρομίου και νέα φύτευση χαμηλών θάμνων στην άκρη της ποδηλατολωρίδας.

Διαπλάτυνση κατά 2,5μ. του πεζοδρομίου επί της λεωφ. Αμαλίας για δημιουργία ποδηλατοδρόμου και σύνδεσή του με τον πεζόδρομο της Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Διατήρηση και ενίσχυση της υπάρχουσας φύτευσης του πεζοδρομίου και νέα φύτευση χαμηλών θάμνων στην άκρη της ποδηλατολωρίδας.

Πεζοδρόμηση της λεωφ. Βασ. Όλγας, ώστε να δημιουργηθεί μια ενότητα υπαίθριων χώρων με τον αρχαιολογικό χώρο του ναού του Ολυμπίου Διός. Διατήρηση των γραμμών των μέσων μαζικής μεταφοράς (γραμμές τρόλεϊ και τραμ) και απαγόρευση της εισόδου αυτοκινήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ:**

1. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ Α., ΚΟΣΜΑΚΗ Π., Υπαίθριοι Χώροι στην Πόλη, Αθήνα 1986.
2. ΔΕΜΕΝΕΓΗ-ΒΙΡΙΡΑΚΗ Α., Παλαιά Ανάκτορα Αθηνών 1936-1986, ΤΕΕ, 1994.
3. ΜΑΣΤΡΑΠΑΣ Α., Μνημειακή Τοπογραφία της Αρχαίας Αθήνας, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992.
4. ΜΠΙΡΗΣ Κ., Αι Αθήναι, από του 19^{ου} εις τον 20^{ον} αιώνα, Δ' Έκδοση, Εκδοτικός Οίκος «Μέλισσα», Αθήνα 1999.
5. ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΗΣ Γ., Αθήνα 1830-2000, Εξέλιξη-Πολεοδομία-Μεταφορές, Αθήνα 2000.
6. ΤΑΜΒΑΚΗΣ Ν., Κατάλογος Καλλωπιστικών Φυτών Εθνικού Κήπου, με Συνοπτική Περιγραφή της Εξέλιξης και της Κηποτεχνικής Μορφής του, Αθήνα 1981.
7. ΤΡΑΥΛΟΣ Ι., Η Πολεοδομική Εξέλιξις των Αθηνών, Εκδόσεις Καπόν, Β' Έκδοση, Αθήνα 1993.
8. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Δ., Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, Εκδοτικός Οίκος «Μέλισσα», Αθήνα 1984.

ΆΡΘΡΑ:

1. ΠΑΠΠΑ-ΣΟΥΛΟΥΝΙΑ Ρ., *Εθνικός (Μαραμένος)*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 25-04-04.
2. ΠΑΠΑΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Ο Πνεύμονας της Αθήνας Αποκτά Νέο Πρόσωπο*, Ελευθεροτυπία, http://www.enet.gr/online/online_text?c=112&id=38862560
3. ΝΤΑΝΟΥ Μ., ΜΑΝΔΡΑΚΟΥ Μ., *Crash test στα πάρκα της Αθήνας, ΟΙΚΟ της Καθημερινής*, 14-02-05.
http://www.kathimerini.gr/4dcqj/ w_articles_kathcommon 2 14/02/2004 1282464
4. Ο Εθνικός - μια όαση στο κέντρο της Αθήνας.
http://www.valentine.gr/Athens-2004_gr.htm
5. Λατσούδης Π., Τα πουλιά του Εθνικού Κήπου, Ελληνική Ορθολογική Εταιρεία, Αθήνα 2000, <http://www.birdlife.gr>
6. Σοβαρό πρόβλημα λειψυδρίας αντιμετωπίζει εδώ και ένα χρόνο ο Εθνικός , 25-07-04, <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=553117&lngDtrlD=244>
7. Ο Εθνικός Κήπος , www.athensinfoguide.com

Φ.Ε.Κ.:

1. ΦΕΚ 100/Α', 18 Μαΐου 1927.
2. ΦΕΚ 195/Α', 19 Οκτωβρίου 2004.

